

Ulf Durling presenterar sin favoritbok

Tragikomisk etyliker ger livskunskap

INSPIRATIONSKÄLLAN

»Den lilla romanen kräver inte att läsaren ska ha besökt anatomens föreläsningssal på Karolinska institutet eller tjänstgjort som kandis på Serafen, men det underlättar», skriver Ulf Durling om den bok han helst vill rekommendera till sina kolleger, och alla andra, som vill fördjupa sin förståelse för de många otursförföljda och olycksdrabbade i samhället. Boken heter »Stumpen» och är skriven av P C Jersild.

Vilken bok jag allra helst rekommenderar mina kolleger?

Här blir man förstas tvungen att visa sin klass och safta i med Doktor Zjivago, tänker jag. Eller Fältskärns berättelser?

Till min förvåning är emellertid valet enkelt.

Jag hittar den genast i min bokhylla men finner – ny förvåning – inte minsta tecken på sådan återkan som ett par timmars umgänge brukar avsätta, bruten rygg och hundöron. Och den bär inte mitt utan min framlidne svärfars namn på titelsidan. Han har skrivit det med blå tuschpenna och pryddlig gammelmanspiktur: Erik Ekvall.

Kan jag, frågar jag mig, ha lånat ut mitt eget exemplar till någon behövande medmänniska, glömt vem vederbörande var och omsider fixat ett nytt – kanske i en billighetslåda utanför ett antikvariat (prislappen sitter kvar, 10:–) och skänkt det åt Erik? Men varför ge bort dyrgripen till en person som mig veterligt bara läste morgontidningen, och varför skulle gubben med så tydlig stolthet ha markerat sin äganderätt till den innan han ställde undan den?

Antagligen, resonerar jag vidare,

Författare

ULF DURLING
överläkare,
Danderyd–Vaxholm–Österåkers
psykiatriska sektor, Stockholm.

planerade gåvans mottagare att ta sig an den först så småningom, »på äldre dar». Medan jag, den ädle givaren, inbillade mig att jag funnit en perfekt och oemotståndlig lektyr åt just honom, en som han skyndsamt skulle kasta sig över.

Erik hade nämligen rykte om sig att tidigare, i s k glada vänners lag, ha varit en uppskattad »practical joker» som verkligen kunde dra en god historia. Den karriären lär han ha krönt genom att väcka kamraternas avundsjuka uppmärksamhet på Segelsällskapet i Söderhamn med hjälp av en burk torrspirit. Det hände på 50-talet och motboken hade nyss avskaffats, så intresset måste ha varit maximalt när han i egenskap av syssloman på lasarettet påstod sig ha blivit betrodd med uppdraget att testa verkningarna av Systembolagets senaste innovation, alkohol i pillerform. Alla fick smaka, stämningen sköt i höjden. Post festum avslöjade han att det rört sig om saltsyretabletter mot aklyli.

Bekräftar egna erfarenheter

Jag föreställer mig att en favoritbok inte bara är bra och skönt litterär i betydelsen engagerande och språkligt njutbar eller angeläget informativ i ett eller annat avseende. Den har dessutom kopplingar till ens privata liv och ger välgörande bekräftelser på egna erfarenheter och övertygelser: man känner igen sig, texten erbjuder identifieringsmöjligheter. Därför kan jag tyvärr inte förutsätta att Stumpen har bäring på varenda invånare i vårt land. Det vore för mycket begärt, av P C Jersild och av allmänheten. Trots detta är jag säker på att de flesta som unnar sig bekantskapen kommer att bli förtjusta, rödda och roade. För att gripas av den lilla romanen är det ju inte alls nödvändigt att ha besökt anatomens föreläsningssal på Karolinska institutet eller tjänstgjort som kandis på Serafen. Men det underlättar.

Sture »Stumpen» Lindström, född 1922 i Örnsköldsvik, ungar och f d diversearbetare, är uteliggare och övernattar i ett betongfort på Bellevuehöj-

den vid Brunnsviken i Stockholm. Han är kronisk etyliker, ett hopplöst fall. Viljan till nykterhet finns och kan tillfälligt mobiliseras, förmågan saknas. »Det är svårt att spela klarinetten med tre fingrar borta på vänster hand», inser han – lika besvärligt som att bota sitt missbruk. Ändå överger han ingendera drömmen. In i det sista behåller han den kvarpa han råkat tillägna sig men endast lärt sig att traktera i fantasin, t ex då Benny Goodman önskade en ersättare på Salle de Paris. Och strax före sin död lyckas han torrlägga sig i hela fem veckor.

Som kämpande ande har han såväl moral som ideal. Man infriar sina löften och gör rätt för sig. Ve den som bryter mot de hedersreglerna. Stumpen har ingen strängare domare än sig själv. En själsfrände till honom – Limpan i Allan Edwalls film från 1983 – är av samma skrot och korn och förfäktar liknande krav på ordning och konsekvens, må vara med en sorglösare attityd och ett tydligare samhällsatiriskt uppsåt, och kan blott och bart beklaga sin svaga karaktär. »När det kommer till spriten är jag tyvärr ingen klippa», säger han till anstaltsdirektören och

presterar därmed ett storartat »understatement».

Svårt patientklientel

Stumpen och Limpan väcker båda en smula ömhet och, faktiskt, respekt. Som läkare är vi inte vana att reagera så inför lodisar och suputer. Det gör man inte om man ofta, ibland dagligen, har samröre med figurer av deras slag å yrkets vägnar och ideligen blir besviknen på dem eller omfattar dem med grundmurad resignation. Men vi har heller inte alltid klart för oss hur knepigt det kan vara för dem att möta figurer av vårt slag. Vi är duktiga på att grensla ganska höga hästar och känner oss inte sällan, likt Carlsson på Hemsö, en aning »förmer» då vi kommer sättande som yrväder om jourkvällarna med stetoskopet som en lätt tillgänglig strypsnara om halsen.

Dessutom förlänger de ju väntetiderna för vanliga, hårt arbetande medborgare och tär på våra allt knappare sjukvårdsresurser!

Sådana påpekanden skulle få en Stump att skämmas lite extra, be om ursäkt och snarast ta sig ytterligare ett järn i tröstande syfte eller av självförakt. Samtidigt skulle han hävda att han och hans törstiga bröder drar in enorma summor till statskassan via varubeskattningen och påminna sig att Lindström sålde sitt skelett till den medicinska forskningen för 50 förskottade och raskt investerade spänn. Annars drack han mest T-doja mot slutet och gjorde

sina flesta affärer vid livsmedelsbutikernas bröddiskar och på mackarna: »Ibland gynnar han konsumentkooperationen och handlar hos OK, ibland stimulerar han de multinationella företagen genom att köpa hos Gulf.»

Mollstämd fars

Jag vet ingen så in-kännande framställning av en alkis leverne som Stumpen. Den är skrämmande, sorglig och mörk men icke förty oförtrutet humoristisk. Få författare kan som Jersild tilllämpa tragikomikens dubbelkommando utan men för nettoeffekten. Ena stunden delar vi Stumpens ångestplågor, träffsäkert förmedlade i metaforiska och kliniska termer, i nästa ögonblick utbryter fars och skratrförlösande formuleringar.

150 sidor, tolv korta kapitel med mollstämda illustrationer av Rolf Strindberg. En tunn och oansenlig volym som kommer i kläm mellan Jer-

Rolf Strindberg har gjort bokens mollstämda illustrationer.

Ulf Durling, överläkare och författare.

silds bredare och populära verk, »Barnens ö» och »Babels hus», och som i ett vidare perspektiv, jämförd med världslitteraturens tungviktare, naturligtvis hamnar på ohjälpligt undantag; lika fullt en pärla.

Den gick som följetong i Folket i Bild/Kulturfront och gavs ut i bokform 1973.

Ger fördjupad förståelse

– Du har missuppfattat Eriks roll i sammanhanget, kommenterar hustrun sedan hon ögnat igenom min artikel. Han gillade Jersild. Så nog skaffade han sig »Stumpen» och avnjöt den på sitt varsamma sätt, han vände blad som om de var skörare än spindelväv. Har du förresten glömt att det var han som tipsade dig om den, inte tvärtom, och om all nytta och glädje som den skulle bereda dig? Och var blev vårt exemplar av, det vi högläste ur för varandra i mitten av 70-talet? Slarvade du bort det?

Skulle karlen ha tyckt att den stöddige intränglingen i hans familj, mågstumpen och underläkaren, för en gångs skull borde förströ sig med något vettigare än de deckare han evinnerligen tjtade om?

»Stumpen» är definitivt att rekommendera var och en som – i likhet med Erik på sin tid – lever i nära kontakt med de många otursförföljda och olycksdrabbade i samhället, som vill fördjupa sin förståelse för dem och som har sinne för tillvarons paradoxala nöjsamheter. Man blir märkvärdigt euforisk av den och yrvaket och förvirrat eftertänksam. Den fungerar, kan man säga, som rena rama torrspriten. •